

REPORTAGE Pronkstuk van de Heemstedse begraafplaats

Van grafkapel naar bovengistend biertje

Het heeft veel weg van het Ierse Guinness. Zwart bier, bovengistend, met een klein zoetje en een licht bittere afdrank. Het is eeuwenoud, heet Van Vollenhoven's Stout en wordt nog altijd gebrouwen in Amsterdam-Oost. Wie de geschiedenis van de 'ale' induikt, komt terecht in een grafkapel op de Algemene Begraafplaats in Heemstede.

Arnold Aarts
a.aarts@mediahuis.nl

Heemstede ■ Dat had historicus Marc de Bruijn ook nooit gedacht, toen hij een jaar of twintig geleden voor het eerst over de bijzondere dodenakker wandelde aan de

Herfstlaan in zijn woonplaats. Maar zo gaat het vaker met wat hij oppakt. Het begint bij een gebouwtje - in dit geval een monumentale grafkapel - en eindigt jaren later met een onthullend artikel over een fameuze familiegeschiedenis. De lezers van het blad HeerlijkHeden van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek (HVHB) verslinden zijn verhalen.

Bemoeienis

De Bruijn is niet alleen geschiedkundig onderzoeker, maar als vrijwilliger van de HVHB ook buitengewoon betrokken bij Heemstede. Met het achterhalen van weetjes van vroeger houdt zijn bemoeienis niet op. Zeker als hij ernstig achterstallig onderhoud constateert bij een monument, begint zijn historische hart te bloeden. Dit kan zo niet langer! Er moet actie worden ondernomen en snel. Op het raadhuis probeert hij tegen wethouders en ambtenaren zijn lichte vorm van drammerigheid door te slaan op een subtiel manier te verpakken. Even aan-

Bart de Graaff

Op de Algemene Begraafplaats ligt een buitengewoon diverse populatie stervelingen. Uit vroeger tijden spreken vooral vooraanstaande families als Van Lennep, Enschedé en Van Merlen tot de verbeelding. Vanzelfsprekend zijn het laatste rustplaatsen in een totaal andere stijl dan die van Bart de Graaff even verderop. Of die van Lennaert Nijgh die eveneens in 2002 overleed en in het graf van zijn ouders is bijgezet. Zeker zijn veel persoonlijker geworden in de loop der jaren, zoveel is duidelijk tijdens een wandeling. Zo siert de steen van Hans Breukhoven (overleden in 2017) de duim die hij als logo gebruikte voor zijn Free Record Shop.

vaarden dat niet iedereen zo voortvarend kan zijn als hij.

Dit keer heeft de HVHB zijn zinnen gezet op de grafkapel, het pronkstuk van de Algemene Begraafplaats. Het parkachtige gebied werd aangelegd door landschapsarchitect Jan David Zocher junior, die zijn inspiratie haalde uit Engeland. Slingerpaden, zachte glooiingen, waterpartijen met bruggetjes: zie ze als zijn handtekening. Haarlemmers kunnen niet om Zocher heen, hij was verantwoordelijk voor de

Haarlemmerhout, de Bolwerken en de begraafplaats aan de Kleverlaan. In Amsterdam komt het Vondelpark van zijn tekentafel.

Heemstede huurde Zocher in 1827 in toen begraven in kerken wettelijk niet meer mocht. De gemeente vond buiten de dorpskern een hygiënischer alternatief en kwam uit bij Park Westermoor, tegen het huidige Groenendaalse Bos aan. Bij de aanleg van de begraafplaats maakte Zocher zo veel mogelijk gebruik van de bestaande indeling om de gemoedelijke sfeer te bewaren. Hij wilde het geen oord van louter droefenis laten zijn, maar een aantrekkelijk wandelbos met graven.

Romeins

Het kon Maurits van Vollenhoven in ieder geval bekoren toen hij er in 1882 een stuk grond kocht om een grafkapel te kunnen laten bouwen. Het moest een 'Romeinse tempel' worden die eer deed aan de status die hoorde bij rijke industriëlen. Zijn familieleden hadden een fortuin vergaard met het brouwen van bier, nadat ze De Gekroonde Valk in Amsterdam hadden overgenomen. Van gist en wort wisten ze niet veel, van zakendoen des te meer. Halverwege de negentiende eeuw waren ze de grootste van Nederland, met honderd arbeiders in dienst.

Totdat Heineken ze overvleugelde, in 1949 tot een overname van Van Vollenhoven besloot en in 1956 de stekker uit de brouwerij trok. Liefhebbers moesten het lang doen zonder het bier, terwijl daaraan van oudsher bijkans medicinale krachten werden toegedicht. Zo zou moedermelk er sneller door gaan stromen.

Jopen

Einde oefening voor de ale die zo op Guinness lijkt? Niet dus. Want hoe Michel Ordeman sinds 1995 het Haarlemse Jopen Bier een wedergeboorte gaf, is natuurlijk met zoveel andere traditionele recepten ook mogelijk. Poesiat & De Kater heet de brouwerij die sinds enkele jaren de trots van familie Van Vollenhoven uit de ketels laat stromen. In een voormalig dierenasiel in Amsterdam-Oost - lang bekend als krakersbolwerk De Valreep - komt de geschiedenis weer tot leven.

Nazaten van de familie maken het niet meer mee, deze tak is uitgestorven. Wat rest is die markante grafkapel met kelder eronder. Maurits van Vollenhoven wilde bijna honderdveertig geleden een passende rustplaats creëren voor zichzelf. Lijdend aan tuberculose wist hij dat hij niet oud zou wor-

Het exterieur van de grafkapel.

Maurits van Vollenhoven. FOTO HVHB

den. Maurits was amper 25 toen hij overleed. Tegelijk met zijn vader Willem Cornelis, die elf jaar eerder was gestorven, werd hij in de kelder bijgezet. Maurits' echtgenote Maria van de Poll kreeg een plek in Heemstede nadat ze in 1928 was gestorven.

Restaureren

De drie lijkkasten zijn vorig jaar verhuisd naar een ander deel van de begraafplaats. Hartje zomer in alle vroegte werden ze onder toezicht oog van De Bruijn tijdelijk in een andere grafkelder geplaatst. Om ruimte te bieden aan de werklui die het zwaar aangetaste interieur van de kapel afgelopen maanden kwamen restaureren. Het einde nadert van de gespecialiseerde klus, die zo'n half jaar in beslag

Marc de Bruijn.

ARCHIEFFOTO UNITED PHOTOS

'De moeite waard om te bezoeken'

FOTO HVHB

Twee van de drie grafkisten in de kelder.

FOTO HVHB

Het hekwerk bij de trap naar de kelder.

FOTO HVHB

Ook een begraafplaats heeft nieuwe klanten nodig

neemt en 228.000 euro kost.

Toen enkele jaren geleden het provinciale monument over ging naar de gemeente, stelde Noord-Holland subsidie beschikbaar. De HVHB wees Heemstede op die mogelijkheid, waarna de gemeenteraad unaniem tot de restauratie

besloot. De gemeente betaalt iets meer dan de provincie.

Maar bij het opstellen van de begroting is geen rekening gehouden met de lijkkasten uit de kapel. De Bruijn is van mening dat ook die in oorspronkelijke staat moeten worden gebracht. Hij heeft in de Heemstedse conservator Inske Immink de geschikte vakvrouw gevonden die het karwei kan klaren. Als tenminste het benodigde geld is ingezameld. „We hebben ongeveer twee derde van de tienduizend euro bij elkaar. Met crowdfunding hopen we het restant te financieren. Wie wil bijdragen, kan zich bij ons melden.”

Toegankelijk

Maar is het niet doodzonde alles bij elkaar zoveel geld uit te trekken

voor een grafkapel die niemand te zien krijgt? De Bruijn schudt het hoofd. Dit monument is zo indrukwekkend dat het juist voortaan vaker toegankelijk moet worden. Uiteraard niet te pas en te onpas, maar bij speciale gelegenheden. „Zoals Open Monumentendag, het Weekend van de begraafplaats of op Lichtjesavond. Ik merk bij het geven van lezingen over deze begraafplaats hoe verbaasd het publiek reageert. Ze weten vaak heel weinig, maar zijn heel geïnteresseerd in alle verhalen achter de zerken.”

Want ook funeraire geschiedenis is in zijn ogen geschiedenis die gedeeld moet worden. Om inzicht te krijgen in de dood door de jaren heen, om de verschillende bouwstijlen te onderscheiden, om de

invloed van het geloof in een bepaalde periode te ontdekken. Historie is voor hem zoveel meer dan naar de Bavo-toren op de Grote Markt te gaan staren of in het Rijksmuseum naar Rembrandts te koekeloeren.

Dooie boel

De huidige restauratie van de grafkapel draagt volgens De Bruijn bij aan de aantrekkelijkheid van de begraafplaats. Wie het een indrukwekkende plek vindt, zal eerder overwegen een laatste rustplaats aan de Herfstlaan te kiezen. De combinatie rust en reuring is volgens De Bruijn ideaal. „Het klinkt misschien vreemd, maar ook een begraafplaats heeft nieuwe klanten nodig om het financieel te redden. Het moet geen dooie boel worden.”

Heemstede ■ Wethouder Nicole Mulder, die onder meer over begraafplaatsen gaat, is vol lof over de betrokkenheid van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek bij de grafkapel.

„Het is geweldig om te zien dat zo'n initiatief uit de bewoners komt. Het leidt tot een goede samenwerking tussen gemeente en burgers. De HVHB verdient alle credits.”

Mulder hoefde niet te worden overtuigd van het belang van behoud van dit erfgoed. Ze heeft kunstgeschiedenis en archeologie gestudeerd. „De kapel is een fraai eclectisch ontwerp dat op de begraafplaats ook nog eens op een dominante plek staat op de hoofdas. Zeer de moeite waard om eens te bezoeken.”

De gemeente heeft overwogen om de grafkapel na de restauratie een meer publieke functie te geven, bijvoorbeeld als tijdelijke opbaarplaats. „We hebben daar ook voorzieningen voor aangelegd, maar uiteindelijk gaan we het toch niet doen. Dat heeft met de heel beperkte ruimte te maken, maar ook met de kwetsbaarheid van het monument. Misschien is het iets voor in de verdere toekomst.”